

необхідною умовою активізації використання інноваційно-інвестиційного потенціалу ФПГ. Важливим аспектом регулювання взаємодії учасників ФПГ у здійсненні інноваційної діяльності є процес організації і управління рухом матеріальних, фінансових та інформаційних потоків на засадах сучасних принципів і цифрових технологій.

¹ Millennium Chemicals 2001 Annual Report / www.millenniumchem.com

² Стратегическое управление организационно-экономической устойчивостью фирмы: Логистико-ориентированное проектирование бизнеса / А.Д. Канчавели, А.А. Колобов, И.Н. Омельченко и др.; Под ред. А.А. Колобова, И.Н. Омельченко. – М.: Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2001. – С. 49.

Вівчурко О.Ф.,

асистент кафедри економічної теорії та підприємництва Хмельницького інституту регіонального управління та права

ДО ПИТАННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Традиційний підхід до обліку та аналізу формування доходів підприємства передбачає фіксування на бухгалтерських рахунках реальних грошових надходжень та валових доходів з відвантаженої продукції, товарів, робіт, послуг із врахуванням витрат на виготовлення, реалізацію товарів, робіт чи надання послуг. Однак в практиці роботи підприємств основним є не фіксація того, що сталося, а перш за все передбачення фінансової ситуації, яка може статися в найближчий період, особливо, якщо вона негативно вплине на фінансовий стан підприємства. А тому обліку дебіторської заборгованості як одному з основних майбутніх джерел поповнення грошових коштів підприємства повинна, на нашу думку, приділятися досить серйозна увага. Робота повинна бути направлена саме на недопущення виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості, або на зменшення її величини.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 “Дебіторська заборгованість” передбачає поділ її на довгострокову та поточну. Кожна з них має досить вагомий вплив на фінансові результати підприємства. Однак більш доцільним, на нашу думку, є поглиблений аналіз поточної дебіторської заборгованості, оскільки в П(С)БО-10 “Дебіторська заборгованість” вказано, що “Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу”. Тобто при виникненні невпевненості її повернення боржником, виникає сумнівний борг, який негативно вплине на господарську ситуацію і в подальшому для її повернення необхідно буде здійснити низка заходів, включаючи подачу позову до господарського суду, що для підприємства є негативним та клопітким явищем. Довгострокова ж заборгованість за тим же 10 стандартом має бути повернена терміном більше, ніж 12 місяців. А значить, є ймовірність її повернення.

Для прийняття своєчасних заходів по поверненню боргових зобов'язань, стосовно яких виникає сумнів щодо їх оплати необхідно заздалегідь відокремити поточну та довгострокову дебіторські боргові зобов'язання, для чого слід ввести до рахунків 16 “Довгострокова дебіторська заборгованість” та 36 “Розрахунки з покупцями та замовниками” окремі оборотні відомості, де вказувати дату виникнення боргу, дату і вартість відвантаженої та сплаченої продукції чи послуг. При наявності аналітичних оборотних відомостей з обліку дебіторської заборгованості за ряд років слід проаналізувати її стан, розмір та питому вагу в загальній величині оборотних активів

підприємства. При збільшенні величини дебіторської заборгованості в структурі оборотних активів виникає загроза погіршення фінансового стану. При цьому, на нашу думку, необхідно:

1) дати характеристику фінансового стану підприємств – юридичних осіб, стосовно яких виник сумнів в оплаті боргових зобов'язань і які мають найбільшу величину дебіторських зобов'язань;

2) направити листи-прохання підприємствам про наближення термінів оплати боргу;

3) ввести систему знижок на продукцію, послуги для постійних покупців, які не порушили терміни оплати боргових зобов'язань;

4) провести інвентаризацію дебіторської заборгованості;

5) створити резерв сумнівної заборгованості, стосовно якої все-таки виникає сумнів в її оплаті.

Величина створюваного резерву може визначатись двома методами:

1) виходячи із платоспроможності окремих дебіторів;

2) на підставі класифікації дебіторської заборгованості.

При використанні першого методу можуть виникнути певні проблеми: достовірно визначити платоспроможність дебіторів можна лише тоді, коли кредитор володіє достовірною інформацією про фінансовий стан свого контрагента. Але, зрозуміло, не кожний дебітор захоче визнати свою неспроможність сплатити борг, або він є просто недобросовісним платником. Щоб вийти із цієї ситуації, потрібно, на нашу думку, при укладанні договорів враховувати дані фінансової звітності підприємств – партнерів. Враховуючи те, що величина сумнівних боргів розраховується на дату складання балансу, то необхідно періодично оновлювати цю інформацію. В західних країнах ці проблеми вирішують товарні біржі, на яких укладаються більшість контрактів і публікується офіційна інформація щодо контрагентів.

Іншим способом визначення сумнівності П(С)БО – 10 зазначає класифікацію дебіторської заборгованості: “Класифікація дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за термінами її непогашення з встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи...”

“Коефіцієнт сумнівності встановлюється підприємством, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги за попередні звітні періоди.”

І ще: коефіцієнт сумнівності визначається:

$$K_C = (\sum B_{з.н.} \div D_{з.н.}) \div i,$$

де $B_{з.н.}$ – фактично списана дебіторська заборгованість за продукцію, роботи, послуги, товари відповідної групи за n -й місяць обраного для спостереження періоду; $D_{з.н.}$ – дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги відповідної групи на кінець n -го місяця обраного для спостереження періоду; i – кількість місяців в обраному для спостереження періоді. (1)

Але що ж робити, коли на початок місяця дебіторська заборгованість відповідної групи була повністю списана?

За П(С)БО – 10: “Коефіцієнт сумнівності, як правило, зростає із збільшенням термінів непогашення дебіторської заборгованості”.

Тобто тут враховується лише фактор часу (що є теж досить суттєвим). Але виходячи із наведеної в Положенні формули, зростання коефіцієнту сумнівності залежить від збільшення фактично списаної дебіторської заборгованості і спадає при зменшенні дебіторської заборгованості. Але й тут є, на нашу думку, певні неясності: як врахувати той факт, що з різними дебіторами було встановлено різні терміни його погашення? Це ж питання стосується визначення

величини резерву сумнівних боргів. Адже за П(С)БО – 10 : “Величина резерву сумнівних боргів визначається як сума добутків поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, послуги відповідної групи і коефіцієнта сумнівності відповідної групи” (1).

В економічній літературі [1, 2] зустрічається декілька способів нарахування суми резерву. А саме:

- 1) величина резерву визначається за кожним боржником окремо залежно від платоспроможності (фінансового стану) дебітора і оцінки ймовірності погашення боргу повністю або частково;
- 2) резерв визначається за кожною групою боргів, застосовуючи коефіцієнт сумнівності;
- 3) величина резерву розраховується за кожним боргом залежно від фінансового стану боржника та оцінки ймовірності погашення частки боргу. Але при цьому складається список сумнівних дебіторів з довідковою метою;
- 4) формування резервів за методикою комерційних банків. Спочатку проводять інвентаризацію дебіторської заборгованості. Класифікують дебіторську заборгованість за групами ризику залежно від строків її погашення. А розмір резерву розраховують окремо для заборгованості, яка виникла, виходячи з договорів, з урахуванням кількості днів прострочення, та для заборгованості, що виникла не на підставі договорів, а залежно від часу її перебування на балансі.

Більш доцільно, на нашу думку, є застосування четвертого варіанту розрахунку сумнівності боргових зобов'язань, оскільки:

- 1) інвентаризація боргових зобов'язань дасть можливість показати реальний борг, а значить підвищить якість розрахунків;
- 2) покаже підприємства-боржники, з яким не слід підтримувати довготривалі відносини;
- 3) зменшить ризик непогашення боргів.

Отже, постійний контроль за своєчасністю повернення дебіторської заборгованості та недопущення фактів її несплати – реальні передумови покращання фінансового стану підприємства, підвищення його стабільності та конкурентоздатності в сучасних умовах ринкового існування.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 “Дебіторська заборгованість”, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 року № 237 // Бухгалтерський облік і аудит. – №11. – 1999. – С. 12–13.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2000 року № 419 // Баланс. – лютий. – 2000.
3. Грачова Р. Найсумнівніша стаття номера // Дебет-Кредит. – № 3. – 2002. – С. 17–21.
4. Жолобчук Т. Як визначити сумнівний борг // Дебет-Кредит. – № 28. – 2002. – С. 27–29.
5. Костюченко В., Шаповалові Г. Облік дебіторської заборгованості // Бухгалтерський облік і аудит. – № 7. – 2000. – С. 2–10.
6. Маслов С.І. Управління дебіторською заборгованістю та її прогнозування // Фінанси України. – № 2. – 1999. – С. 23–34.
7. Системи обліку в Україні: трансформація до міжнародної практики / За ред. М.П. Войнаренка. – К.: Наукова думка, 2002. – 718 с.
8. Сук Л. Облік розрахунків з дебіторами і по зобов'язаннях // Бухгалтерія в сільському господарстві. – № 20. – 2001. – С. 2–13.